

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهپایان

سال نوزدهم، شماره ۷۱، تابستان ۱۴۰۴
صفحه ۳ تا ۲۰

نقش کارگزاران نظام اسلامی در ارائه الگوی مطلوب حکمرانی بر مبنای اعتماد

عمومی

دانشجوی دکتری گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد،
ایران

علی حسین شهبازی

استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

غفار زارعی *

استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

امین روان بد

چکیده

در پژوهش حاضر تلاش بر این است تا الگوی مطلوب حکمرانی با توجه به عنصر اعتماد عمومی در نظام و جامعه اسلامی بررسی شود. پرسش مقاله این است که نقش کارگزاران نظام اسلامی از جهت تحقق الگوی مطلوب حکمرانی بر مبنای اعتماد عمومی چیست؟ نتایج پژوهش نشان داد که عملکرد کارگزاران نظام اسلامی از منظر اعتماد عمومی از دو منظر اعتماد افقی (تعامل و روابط کارگزاران با یکدیگر) و اعتماد عمودی (روابط کارگزاران با مردم) نقش مهمی در شکل گیری الگوی مطلوب حکمرانی دارد. بدین معنا که نقش و عملکرد کارگزاران در تحقق الگوی مطلوب حکمرانی در نظام اسلامی در شکل افقی آن نیازمند در نظر گرفتن عناصر مشورت و شایسته‌سالاری، پرهیز از تفرقه و قدرت طلبی و واقع بینی است. همچنین از منظر اعتماد عمودی نیازمند ساده زیستی و پاک دستی، ظلم ستیزی و عدالت و انتقادپذیری است تا بتوان شاکله جامعه مطلوب را تحقق بخشید. سیره عملی و نظری ائمه معصوم (ع)، ابعاد حکمرانی مطلوب را در گرو کاربست اصول یاد شده معرفی نموده که تجربه الگوی جمهوری اسلامی ایران نیز تداوم همین رویه بوده، اما نیازمند عملیاتی ساختن آنان در بستر شرایط امروزی جامعه، پذیرش نقد و انتقاد در قالب فرهنگ عمومی و به شکل نهادی و بیان ملاک‌هایی برای تمیز نخبگان شریعت محور، پاکدست و اصلح است تا در پرتو آن بتوان اعتماد عمومی را به عنوان پشتوانه دائمی نظام اسلامی قرار داد. در مقاله حاضر از چارچوب نظری الگویابی و روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است.

کلیدواژه: کارگزاران، نظام اسلامی، اعتماد عمومی، حکمرانی مطلوب، شریعت.

* نویسنده مسئول: ghafarzarei@yahoo.com

تاریخ تایید: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۷

The Islamic Revolution Approach Quarterly

Vol. 19, No.71, Summer 2025, P 3-20

rahyaftjournal.ir

The Role of Islamic System Officials in Presenting an Optimal Governance Model Based on Public Trust

Ali Hossein Shahbazi

PhD Student, Department of Political Science, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

Ghaffar Zarei *

Assistant Professor, Department of Political Science, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

Amin Ravan Bad

Assistant Professor, Department of Political Science, Lamerd Branch, Islamic Azad University, Lamerd, Iran

Abstract

This study aims to examine the optimal governance model concerning the element of public trust in the Islamic system and society. The research question is: What is the role of the agents of the Islamic system in achieving the optimal governance model based on public trust? The results indicate that the performance of the agents of the Islamic system, from the perspective of public trust, plays a significant role in shaping the optimal governance model in two ways: horizontal trust (interactions and relationships among the agents) and vertical trust (relationships between agents and the people). This means that

---

* Corresponding Author: ghafarzarei@yahoo.com

How to Cite: Shahbazi, A. H., Zarei, Gh., Ravan Bad, A. (2025). The Role of Islamic System Officials in Presenting an Optimal Governance Model Based on Public Trust, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 19(71), 3-20.

Date Received: 18 October 2024   Date Accepted: 4 June 2025

the role and performance of the agents in achieving the optimal governance model in the Islamic system, in its horizontal aspect, require consideration of elements such as consultation and meritocracy, avoidance of division and power-seeking, and realism. Moreover, from the perspective of vertical trust, it requires simplicity and integrity, opposition to oppression, justice, and receptiveness to criticism in order to realize the structure of an ideal society. The practical and theoretical conduct of the infallible Imams (peace be upon them) introduces the dimensions of optimal governance as being contingent upon the application of the aforementioned principles. The experience of the Islamic Republic of Iran has also continued this approach; however, it requires operationalizing these principles within the current conditions of society, accepting criticism in the form of public culture and institutionally, and stating criteria for distinguishing principled, honest, and most suitable elites, so that public trust can serve as a permanent support for the Islamic system. This article employs a theoretical framework for modeling and a descriptive-analytical method.

Keywords: Officials, Islamic system, Public trust, Optimal governance, Sharia.

Introduction

Every political and social system, for its continuity, provision of services, and meeting the needs of its members, is influenced by structural and agent-related factors. Structural factors refer to historical, political, social, and long-standing conditions that affect the general state and situation of society; agent-related factors refer to the interactions of elites and managers who can change the status of society. Accordingly, a significant part of studies on societal governance focuses on these two factors, aiming to provide an optimal model that both solves societal problems and offers a desirable vision for the future. The Islamic system, in line with its lofty goals, emphasizes overcoming obstacles to achieve an ideal society and, due to the connection between religious laws and the desired political and social society, has formulated and announced related strategies. Among the most important strategies is the examination of the characteristics and behavior of officials, which has been a subject of attention since long ago and can be observed in verses, narrations, religious laws, and most importantly, the practices of the Imams (peace be upon them). Today, with the establishment of the Islamic Republic of Iran, presenting an optimal model for political and social conditions and consequently outlining a vision regarding the role and position of officials has become highly significant and can be done by

referencing religious principles and laws.

Officials in the Islamic Republic of Iran comprise elites, leaders, managers, and notable individuals who influence the behavior and speech of the people in various domains and are considered as society's "notables." The role these officials and elites play in Islamic society ultimately reflects the views and opinions of the people, which can be examined through the concept of public trust in two dimensions: horizontal trust and vertical trust. Horizontal trust focuses on the interaction among elites, while vertical trust pertains to the interaction between the people and elites or political officials. From this perspective, achieving an optimal governance model that goes beyond mere administration and can be appealing to members of society or other societies requires criteria to evaluate officials' behavior and performance. This means assessing to what extent each action and behavior of officials aligns with the people's views and to what extent it causes dissatisfaction and distrust. Based on this, the present research aims to discuss the role of Islamic system officials in realizing an optimal governance model through the lens of public trust and related components.

The necessity of such research lies primarily in providing criteria to reassess the appropriate behavior of officials towards the people and each other and identifying which characteristics and standards can foster or diminish public trust in the path toward an optimal governance model in the Islamic system. This study is fundamental research that, using the role of officials, seeks to propose an ideal governance model in Islamic society. This model specifically addresses political conditions and societal management and identifies behavioral damages of officials in the Islamic Republic of Iran based on standards presented in the traditions of the Imams or other religious laws. The article employs a theoretical framework of modeling and a descriptive-analytical method.

Main Body

Achieving an ideal system in Islamic society can be examined from two aspects: First, building trust among elites (vertical trust), so that elites and political officials can implement consultation and meritocracy in selecting societal managers and thus govern society more competently. Another approach discussed here is managing society through synergizing managerial abilities, employing unifying methods, and avoiding division or treating power as an ultimate goal. Realism is also a principle within the duties and functions of managers and officials in Islamic society to perform necessary actions considering internal and external circumstances and solving problems. This means the role of Islamic system officials, based on verses, narrations, and years of experience in the Islamic Republic of Iran, requires considering public feedback. If any of these roles exceed moderation and power becomes an end for officials, achieving the optimal governance model

will be impossible.

The other aspect of an ideal society can be examined through vertical trust (interaction between people and Islamic system officials). This aspect of the optimal governance model is related to officials' performance in providing public services while exhibiting qualities such as integrity, simplicity, justice, opposition to oppression, acceptance of criticism, and willingness to reform. If these characteristics are neglected in society's management, public trust in elites and officials will erode, depriving the people, the main support of the political system, of their role in countering threats and dangers. This will nullify the distinguishing features, goals, and tools of the Islamic system in becoming a model. Therefore, it is necessary to focus on increasing the people's role in critiquing society and monitoring officials' performance, promoting public accountability, expanding general oversight on one hand, and establishing independent judicial supervision favoring the people and free from political bias on the other.

Conclusion

The role and performance of officials and managers in any society are well-known, and societal corruption or integrity is closely linked to their actions. Accordingly, this research aims to examine the optimal governance model concerning the element of public trust in the Islamic system and society. The main question is: What is the role of Islamic system officials in realizing an optimal governance model based on public trust? The study's results show that the performance of officials, from the perspective of public trust, is crucial in forming the ideal governance model in two dimensions: horizontal trust (relations and interactions among officials) and vertical trust (relations between officials and the people). This means that the role and performance of officials in achieving an optimal governance model in the Islamic system horizontally require consultation, meritocracy, avoidance of division and power-seeking, and realism. Vertically, it requires integrity, simplicity, justice, opposition to oppression, and acceptance of criticism to realize the framework of an ideal society. The practical and theoretical conduct of the Imams (peace be upon them) introduces the dimensions of optimal governance as dependent on applying these principles. The experience of the Islamic Republic of Iran's governance model continues this path but requires implementing them in the current social conditions, accepting criticism institutionally within the public culture, and defining criteria to distinguish religiously committed, honest, and competent elites. This way, public trust can be established as a permanent support for the Islamic system.

مقدمه

هر نظام سیاسی و اجتماعی برای تداوم حیات، ارائه خدمات و رفع نیازهای اعضای جامعه، تحت تأثیر عوامل ساختاری و کارگزاری قرار دارد. عوامل ساختاری به نقش شرایط تاریخی، سیاسی، اجتماعی و تاریخی و دیرپا اشاره دارند که بر شرایط و وضعیت عمومی و کلی جامعه اثرگذار هستند؛ عوامل کارگزاری نیز بر فعل و انفعالات نخبگان و مدیران جامعه اشاره دارد که می‌توانند وضعیت جامعه را دچار تغییر کنند. بر این اساس بخش مهمی از مطالعات برای اداره جوامع به نقش دو عامل یاد شده می‌پردازند که هدف اصلی آنان نیز تلاش برای ارائه یک الگوی مطلوب است تا بتوان از این طریق هم مشکلات جامعه را برطرف نمود و هم زمینه را برای شکل‌گیری و ترسیم یک چشم‌انداز مطلوب ارائه کرد. نظام اسلامی نیز در راستای اهداف متعالی خود، بر رفع مشکلات و موانع برای رسیدن به یک جامعه مطلوب اشاره داشته و به دلیل پیوند احکام و دستورات دینی با جامعه مطلوب سیاسی و اجتماعی، راهکارهایی را در این زمینه وضع و اعلام نموده است. از جمله مهم‌ترین راهکارها در زمینه بررسی خصوصیت و رفتار کارگزاران است که از دیرباز مورد توجه بوده و در آیات و روایات، احکام و دستورات دینی و از همه مهم‌تر در سیره معصومین (ع) مصادیق آنان قابل مشاهده است. به هر حال امروزه و با تأسیس نظام جمهوری اسلامی ایران، بیش از همه ارائه یک الگوی مطلوب از وضعیت سیاسی و اجتماعی و به تبع آن، ترسیم یک چشم‌انداز از منظر نقش و جایگاه کارگزاران حائز اهمیت است که می‌توان با استناد به مبانی و احکام دینی، نسبت به ارائه آن اقدام نمود.

کارگزاران در نظام جمهوری اسلامی ایران مجموعه نخبگان، رهبران و مدیران جامعه و افراد شناخته شده‌ای هستند که در عرصه‌های مختلف بر رفتار و گفتار مردم اثرگذار هستند و به یک تعبیر خواص جامعه نیز شمرده می‌شوند. نقشی که کارگزاران و خواص در جامعه اسلامی ایفا می‌کنند، در نهایت انعکاس آن که بازتاب نظر و دیدگاه آحاد مردم است، تحت عنوان اعتماد عمومی قابل بررسی است که در دو وجه اعتماد افقی و عمودی قابل بررسی است. اعتماد افقی بر نقش و جایگاه تعامل نخبگان با یکدیگر متمرکز است و اعتماد عمودی نیز ناظر بر تعامل مردم و نخبگان یا کارگزاران سیاسی توجه نشان می‌دهد. از این منظر، دستیابی به الگوی مطلوب حکمرانی که فراتر از اداره جامعه است و می‌تواند برای اعضای جامعه یا سایر جوامع نیز جذاب باشد، نیازمند ملاک و معیارهایی است که براساس آن بتوان رفتار و کارکرد کارگزاران را مورد ارزیابی قرار داد. بدین معنا که هریک از افعال و رفتارهای کارگزاران تا چه اندازه بر وفق و نظر مردم جامعه است و تا چه اندازه موجبات نارضایتی و بی‌اعتمادی آنان را فراهم می‌سازد. بر همین اساس در پژوهش حاضر تلاش بر این است تا نقش

کارگزاران نظام اسلامی در راستای تحقق بخشیدن به الگوی مطلوب حکمرانی از جهت اعتماد مردم یا مؤلفه‌های مرتبط با آنان به بحث گذاشته شود.

ضرورت نگارش چنین پژوهشی بیش از هر چیز ارائه معیاری برای بازخوانی رفتار مناسب کارگزاران با مردم و با یکدیگر است و همچنین اینکه کدام معیارها و ویژگی‌ها می‌توانند زمینه‌ساز اعتماد عمومی یا سلب اعتماد عمومی در راه رسیدن به الگوی مطلوب حکمرانی در نظام اسلامی شوند. مطالعه حاضر از نوع پژوهش‌های بنیادی است که با استفاده از نقش کارگزاران به دنبال ارائه الگوی مطلوب حکمرانی در جامعه اسلامی است که در واقع ناظر بر وضعیت و شرایط سیاسی و مدیریت جامعه و به طور مشخص شناسایی آسیب‌های رفتار کارگزاران در جمهوری اسلامی ایران با توجه به معیارهای ارائه شده در سیره معصومین و یا سایر احکام دینی انجام می‌شود.

۱-۱. پیشینه تحقیق

تحقیقات متعددی پیرامون بحث حکمرانی مطلوب، خصوصیات و ویژگی‌های کارگزاران یا نقش اعتماد عمومی در اداره جامعه انجام شده که برخی از آنان بررسی می‌شوند: ابولفتحی و الفتی (۱۴۰۱) در مقاله «چندگانگی نخبگان و معضل توسعه پس از انقلاب اسلامی» این نتایج را بدست آوردند که چندگانگی نخبگان و تشتت آراء و دیدگاهها میان آنان فرایند توسعه در کشور را دچار مشکل و خلأ نموده است که نیازمند انسجام و ارجحیت منافع عمومی بر منافع شخصی است. مقاله زارعی و همکاران (۱۴۰۰) در قالب «الگویابی حکمرانی متعالی برای ارتقای اقتدار ملی در حکمرانی اسلامی»، دستیابی به اقتدار ملی را در گرو محقق شدن الگوی حکمرانی مطلوب اسلامی می‌داند که مؤلفه‌های ارزشی آن در دو مقیاس ملی و فراملی کاربرد دارند. خواجه سروی و فرهادی (۱۳۹۷) در مقاله «مؤلفه‌های اعتماد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران» مشارکت مداوم مردم انتخابات، حضور داوطلبانه مردم در جنگ تحمیلی، تحمل دشواری ناشی از جنگ اقتصادی و تداوم حمایت‌های مردم از نظام اسلامی را به عنوان مؤلفه‌های اعتماد سیاسی مخصوصاً در دهه اول انقلاب می‌دانند. ابطحی و همکاران (۱۳۹۷)، نیز در مقاله «بررسی و تبیین حکمرانی شایسته در رویکرد حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ایران»، به مقایسه حکمرانی شایسته و حکمرانی خوب پرداخته‌اند و این نتیجه را مطرح کردند که دیدگاه‌های نظری حول حکمرانی خوب بر محوریت انسان‌محوری، دنیاگرایی و مادی‌گرایی بنا شده، اما حکمرانی شایسته مبتنی بر خدامحوری و توجه توأمانی به نقش دین و دنیا در مناسبات زندگی است. شهگلی (۱۳۹۶)، در مقاله «اخلاق سیاسی در نگاه ثقلین؛ نقش نخبگان دینی و سیاسی در ایجاد بصیرت دینی» از منظر دینی به نقش خواص و نخبگان پرداخته و چنین نتیجه گرفته که متخلق شدن نخبگان به صفت بصیرت دینی و کوشش برای بسط آن در جامعه، نمایانگر شکل‌گیری رفتار سیاسی و

دینی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی اسلامی که نقش مهمی در فرهنگ سازی مبتنی اخلاق الهی در جامعه دارد.

هریک از تحقیقات یاد شده به نحوی، متغیرهای تحقیق حاضر را به صورت پراکنده مورد بحث قرار دادند، اما در تحقیق حاضر تلاش بر این است تا نقش کارگزاران نظام اسلامی در ارائه الگوی مطلوب و با در نظر داشتن عنصر اعتماد عمومی بررسی شوند. از این جهت پژوهش حاضر به دنبال نوعی الگویابی با محوریت خصوصیات کارگزاران در اندیشه اسلامی و به تبع آن تجربه عملی جمهوری اسلامی و ارائه معیارهایی برای آسیب شناسی رفتار کارگزاران و خواص است که تاکنون چنین پژوهش مستقلی انجام نشده است.

۱-۲. چارچوب نظری؛ الگویابی

مقصود از الگویابی، تفکر و تدبیر در منابع به همراه کشف، جستجو و پیدا کردن نقشه راه، روش، شیوه و رویکردی است که با مبنا قرار دادن آن بتوان آینده یک اقدام را از قبل ترسیم کرد و مطابق آن راهبردی تبیین و تشریح کرد که تا با برنامه ریزی دقیق و صحیح عوامل اجرایی و نظارتی بتوان به درستی آن را طی نمود (زارعی، ۱۳۹۹: ۸). از این منظر الگویابی به معنای یک نقشه راه است تا با غور و تفحص بتوان برای نیل به اهداف و آرمان‌ها، الگوی انحرافی شکل نگیرد. بنابراین فرایند کشف و استخراج یک الگو را الگویابی می‌گویند (عابدی دورچه، ۱۳۹۹: ۳). بنابراین راهبرد الگویابی چیزی جز حرکت از فرایند نامطلوب به یک فرایند و وضعیت مطلوب نیست؛ به عبارت دیگر، حکمرانی مطلوب و الگویابی مطلوب نیز تغییر و دگرگونی به نحوی است که دو ویژگی بنیادین حکمرانی در ابعاد مختلف و سطوح گوناگون، اجرا و نهادینه شود (عابدی دورچه، ۱۳۹۹: ۱۲۸). الگویابی در معنای الگوی مطلوب در عرصه سیاسی به حکمرانی مطلوب ختم می‌شود که در عرصه میدانی به معنای کاربست رویکردی است که بتوان فساد را به حداقل رساند؛ مشکلات افشار آسیب‌پذیر را کم نمود و تصمیم‌گیری متناسبی نیز لحاظ نماید. همچنان که حکمرانی مطلوب به نیازهای فعل و آینده جامعه توجه نشان داده و آنها را مورد توجه قرار می‌دهد (زارعی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸). بنابراین پیدا کردن نقش عوامل مختلف از جمله عوامل ساختاری (اقتصادی، سیاسی، تاریخی، فرهنگی و...) یا کارگزاری (رهبران سیاسی، مقامات و مدیران جامعه و...) بخش مهمی از فرایند ترسیم الگوی مطلوب یا الگویابی بر مبنای تنظیم رفتارهای هر یک آنان است.

۲. الگوی مطلوب تعامل کارگزاران

امروزه نقش و جایگاه نخبگان و کارگزاران یا خواص سیاسی که در قالب رهبران و مدیران جامعه فعالیت دارند، بسیار حائز اهمیت است. هرچند باید گفت که کارگزاران یا نخبگان سیاسی مفهومی عام و فراگیر است. به همین دلیل با توجه به گستردگی تعاریف و لزوم

مشخص شدن کارگزاران و نخبگانی که در رأس قدرت هستند و نخبگانی که همراه با توده‌های مردمی هستند، تفاوتی میان این دو مقوله قائل شویم. مهم‌ترین تقسیم‌بندی در این زمینه که می‌توان به آن استناد کرد، تقسیم‌بندی نخبگان به "نخبگان فکری" و "نخبگان ابزاری" است. نخبگان فکری در واقع، نخبگانی را شامل می‌شود که در بین مردم شناخته شده هستند و به تولید فکر و اندیشه و یا ایجاد طرحی برای بهبود زندگی مردم تلاش می‌کنند. در این معنا، نخبگان فکری به تعاریف روشنفکری بیشتر نزدیک می‌شوند. زیرا هدف هر دو تلاش برای شناسایی مشکلات جامعه و ایجاد طرحی برای حل آنان است. اما نخبگان ابزاری، نخبگانی هستند که در عرصه سیاست و یا نظام اقتصادی، از توانایی‌های فکری نیز برخوردار هستند (عابدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۳۸). در این معنا، نخبگان ابزاری با نخبگان سیاسی و یا کسانی که در راستای منویات حاکمیت در هر جامعه‌ای فعالیت می‌کنند، سازگاری بیشتری دارد. به عبارتی دیگر، نخبگان سیاسی کسانی هستند که مناصب برجسته سیاسی را در اختیار دارند و عمل قدرت سیاسی را اعمال می‌کنند (باتامور، ۱۳۶۹: ۵۳). بدین ترتیب می‌توان چنین بیان کرد که نخبگان سیاسی همان صاحبان قدرت و دارندگان مناصب عالی در یک نظام سیاسی هستند که بیشترین نقش را در پویای تحولات جامعه ایفا می‌کنند و نخبگان ابزاری نیز کسانی هستند که هرچند نسبت به تحولات جامعه بی‌توجه نیستند، اما اعمال آنان خواسته و یا ناخواسته در خدمت تداوم وضع موجود به کار گرفته می‌شود.

با این حال، الگوی مطلوب کارگزاران یا خواص در هر جامعه در دو سطح رابطه آنان با یکدیگر برای اداره جامعه از یکسو و یا نحوه تعامل و ارتباطی است که آنان با مردم دارند. از دو رویکرد یاد شده به ترتیب می‌توان تحت عنوان اعتماد افقی و اعتماد عمودی یاد کرد که در نهایت به عرصه زندگی سیاسی و اجتماعی شکل می‌دهند. در اینجا به منظور ترسیم یک الگوی مطلوب، رفتار کارگزاران با یکدیگر و سپس تعامل آنان با مردم در دو سطح اعتماد افقی و عمودی از جهت اثرگذاری و اثرپذیری از اعتماد عمومی به بحث گذاشته می‌شود.

۲-۱. تعامل کارگزاران با یکدیگر

جست‌وجوی نقش کارگزاران در نظام اسلامی نیازمند بررسی رفتار، نحوه تعامل و ارتباطی است که نخبگان سیاسی و مدیران جامعه با یکدیگر دارند. این تعامل دربرگیرنده رابطه نهادها، قوای اداره کشور یا سازمان‌هایی است که کارگزاران و مدیران در رأس آنان نشسته و نسبت به اداره جامعه اقدامات لازم را انجام می‌دهند. اما در این میان، الگوی مطلوب در هر جامعه با تکیه بر مبانی و ارزش‌های آن جامعه یا قوانین و مقرراتی تدوین می‌شود که در دو سویه آسیب‌شناسی و ارائه ملاک و الگو برای ترسیم یک چشم‌انداز مورد توجه قرار می‌گیرند.

۲-۱-۱. مشورت و شایسته‌سالاری در سطح نخبگان

یکی از راه‌های تحقق حکمرانی مطلوب، بکارگیری اصل شایسته‌سالاری از طریق مشورت در امور مختلف جامعه است. مشورت در سطح نخبگان در عرصه سیاست لازم است با انبساط و افتتاح مدار مدیریتی، تسهیلات لازم را برای ورود نخبگان با درایت و با کفایت با حفظ قواعد و اصول حاکم بر نظام، فراهم شود. امام علی علیه السلام در رابطه با انتخاب افراد در مناصب مختلف می‌فرماید: «در کارهای کارگزاران بیندیش و پس از آزمایش به کارشان بگمار و بدون مشورت و با میل شخصی آنان را به امور گوناگون وادار نکن؛ زیرا نوعی خیانت و ستمگری است» (سید رضی، ۱۳۶۷: ۳۵) کارگزاران دولتی را از میان مردمی باحیا و باتجربه از خاندان باتقوا و پاکیزه، که در مسلمانی سابقه خوبی دارند انتخاب کن؛ زیرا ابرویشان محفوظ‌تر، اخلاق آنان گرمی‌تر و آینده‌نگری آنان بیشتر و طمع‌ورزی شان کمتر است (سیدرضی، ۱۳۶۷: ۳۵) بر همین اساس، توجه به شایسته‌سالاری و مخصوصاً انتخاب کارگزاران شایسته، یکی از عوامل اصلی برقراری اعتماد عمومی است که علاوه بر ایجاد اجماع در سطح نخبگان، همواره رابطه شهروندان و نظام سیاسی را به بهبودی پیش می‌برد. شایسته‌سالاری در واقع بهره‌گیری از توان خلاق افراد برگزیده در جامعه است؛ به نحوی که در تمام اجزای نظام، مناسب‌ترین و لایق‌ترین افراد در جای خود قرار بگیرند (بردبار، ۱۳۹۴: ۲۰). این رویه از همان ابتدا و در سیره عملی و نظری امام اول شیعیان، هویدا بوده است. یعنی گزینش افراد از میان افراد توانا، باحیا و باتجربه که تقوای سیاسی نیز داشته باشند. بنابراین عقیده بر این است که در هر پستی، به توان، خلاقیت و شایستگی خاصی نیاز است که اگر مورد ملاحظه قرار نگیرد، جامعه مسیر رشد و تکامل خود را طی نخواهد کرد (نصر اصفهانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۴۹). حتی در نظام اسلامی و سیره علوی، بخش مهمی از عدالت، به گماشتن افراد شایسته، کاردان و توانمند مرتبط است. بنابراین حکمرانی مطلوب به مثابه یک الگو در سطح داخلی و جهانی مستلزم به کار گماشتن افراد توانا، کاردان و شایسته است که بتوانند بار مشکلات مردم را بر دوش کشند.

علاوه بر این، مشورت نیز از دیرباز به عنوان راهکار اسلام برای تأسیس نظام سیاسی مطلوب به شمار می‌رفت. احادیث و روایات متعددی در این باره وجود دارند، اما از جهت ارتباط آن با اعتماد عمومی، می‌توان به حدیث امام کاظم علیه‌السلام اشاره کرد که فرموده است: «مَنْ اسْتَشَارَ لَمْ يَعْذَمْ عِنْدَ الصَّوَابِ مَادِحًا وَعِنْدَ الْخَطَا عَازِرًا» «کسی که مشورت کند، اگر کارش را درست انجام دهد، مردم او را بستایند و اگر به خطا رود، معذورش دارند» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۴، ح ۹۸۴۷). بنابراین مشورت کردن برای بهبود وضعیت و شکل‌گیری یک الگوی مطلوب، نقش مهمی در اعتماد مردم به نظام سیاسی دارد که در نهایت باعث اتخاذ بهترین تصمیم از میان بهترین مدیران (اصل شایسته‌سالاری در تصمیم و در انتخاب مدیران)

منجر خواهد شد. ضمن اینکه مشورت در سطح نخبگان به معنای اجماع و هم اندیشی در عرصه مسائل کلان و ملی است؛ به طوری که منافع عموم مردم را وارد عرصه مجادلات سیاسی و حزبی ننمود و در مقابله با تهدیدات و خطرات، منافع مردم و نظام را بر منافع گروهی و حزبی مقدم دانست. این توصیه در بیانات امام خمینی (ره)، به خوبی بیان شده که می‌فرمایند: «اگر در صنف ما اختلاف پیدا شود، این اختلاف به بازار هم کشیده می‌شود، به خیابان هم کشیده می‌شود، برای اینکه شما هادی مردم هستید مردم توجه دارند. قهراً یک دسته دنبال شما، یک دسته دنبال آن کسی که با شما مخالف است و یک وقت می‌بینید که در همه ایران یک اختلافی از ناحیه ما پیدا شده است» (موسوی خمینی، ۱۳۷۸، ج ۱۸: ۱۶). بنابراین اجماع بر سر مسائل اصلی، کلان و حیاتی مردم از یکسو و در نظر گرفتن ملاحظات و منافع عموم مردم و عبور از منیت، منافع گروهی و حزبی، عنصر اولیه در جلب اعتماد عمومی از منظر تعامل نخبگان و کارکرد آنان با یکدیگر است.

۲-۱-۲. پرهیز از تفرقه و قدرت طلبی

در برخی از آیات قرآن کریم از انسان خواسته شده که با پیروی از شریعت اسلام با هم متحد باشند و به دور از اختلاف و تفرقه، زندگی اجتماعی خوبی داشته باشند (فصیحی، ۱۳۸۶: ۱۳۰). این آیات عبارتند از: آل عمران/ سوره ۳۰، آیه ۱۰۳ و ۱۰۵ سوره آل عمران، انفعال/ سوره ۸۰، آیه ۴۶، انعام/ سوره ۶۰، آیه ۱۵۳ و ۱۵۹ سوره انعام. تعمیم این دیدگاه به عرصه سیاسی و رفتار کارگزاران به معنای آن است که بتواند اتحاد و تفوق را برقرار نمود و قدرت طلبی را که باعث نادیده گرفتن منافع عموم مردم می‌شود، از بین برد. علاوه بر این، بحث تعاون و همکاری نه تنها در سطح جامعه، بلکه در سطح نخبگان و کارگزاران نظام اسلامی برای هم افزایی توان و اندیشه مورد توجه بوده و بخش مهمی از شاکله الگوی مطلوب حکمرانی است. در همین راستا، کارگزاران نظام اسلامی بر مبنای ویژگی‌های اعلام شده از سوی رهبر معظم انقلاب در سال ۱۳۸۵، که تحت عنوان شاخص‌های حکمرانی خوب بر مبنای الگوی اسلامی را مطرح کردند، نیازمند توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم هستند تا اینکه به دنبال قدرت و عافیت طلبی باشند. بر مبنای ویژگی‌های یاد شده، اجتناب از اسراف، خردگرایی، وسعت نظر، اجتناب از منافع شخصی، شجاعت و قاطعیت و حفظ سرمایه‌های ملی به چشم می‌خورند (ناظمی اردکانی، ۱۳۹۱: ۶۸). بنابراین کارگزار نظام اسلامی با وسعت نظر، نه تنها به فکر منافع شخصی و حزبی خود نیست، بلکه می‌بایست نگاه ملی و کلان به موضوع مدیریت جامعه داشته و از تفرقه و قدرت طلبی به دور باشد. همچنان که فعالیت وی نیز در راستای تأمین منافع عامه بوده و مانع سوءاستفاده خواص، نزدیکان و گروه‌های ذی نفوذ اطراف خود باشد (کیانی، ۱۳۹۱: ۱۰۴). از این رو عرصه سیاست در جامعه مطلوب اسلامی، عرصه هم افزایی توان، نگاه ابزاری به قدرت و تلاش برای رفع نیازهای مادی و معنوی مردم

است، تا اینکه با صرف هزینه های هنگفت، درصدد کسب قدرت و رقابت با احزاب رقیب برآیند.

پرهیز از قدرت طلبی نیازمند ایجاد سازوکاری قانونی، روشن و عملیاتی است تا بتوان هم الگوی مطلوب حکمرانی را پدید آورد و هم اینکه اعتماد عمومی نیز در آن حاصل شود. این امر نیازمند شفاف سازی حکومت و دولت است. وقتی تصمیمات در پشت درهای بسته اتخاذ شود و از مردم جامعه پنهان بماند نتیجه ای جز عدم مشارکت شهروندان را در پی نخواهد داشت. بر اساس این اصل حق مردم در دسترسی آزادانه به اسناد و مدارک حکومت به رسمیت شناخته می شود و مردم به آسانی می توانند از عملکرد آنان آگاه شده و در تحقق دموکراسی به صورت آگاهانه شرکت کنند. در غیر این صورت، مردم از فعالیت در امور سیاسی و اجتماعی باز می مانند و نتیجه آن نیز عدم اعتماد نسبت به نخبگان و سرنوشت جامعه در ابعاد مختلف آن است. علاوه بر این یکی دیگر از شرایط برقراری یک نظام مردمی، نظارت و پاسخگویی حکومت است، پس شفافیت یکی از مؤلفه های نظام مردمسالار و وجود چنین نظامی، یکی از مبانی شکل گیری نظریه حکمرانی خوب است. بنابراین شفافیت هدف نیست، اما ابزاری برای رسیدن به نظام مردمسالاری محسوب می شود (طاهری و ارسطا، ۱۳۹۵: ۱۶) در هر صورت اصل شفافیت و قانون محوری از جمله مهم ترین مواردی است که نقش مهمی در اعتماد عمومی ایفا می کند. در راستای ارتباط اصل قانون مداری و اعتماد عمومی باید گفت که یکی از اصول اساسی در نظام سیاسی مطلوب، حاکمیت قانون و حکمرانی خوب محسوب می شود. (یاوری، ۱۳۸۳: ۲۶۱) همچنین قانون و شفافیت یکی از ارکان حاکمیت مشروع در جهان شناخته می شود که نقش مهمی در ایجاد و تقویت اعتماد عمومی بر عهده دارد.

علاوه بر این ثمره دیگری که حاکمیت قانون برای اعتماد عمومی مهیا می سازد، تدوین یک نظام حقوقی برای تنظیم روابط شهروندان با یکدیگر است. بدین معنا که نظام حقوقی، محدودیت ها، موانع، حل و فصل مسائل و موضوعات را در پرتو حاکمیت قانون روشن می کند. به عبارت دیگر، نظام حقوقی سالم در پرتو حاکمیت قانون شکل می گیرد. همچنین نظام حقوقی، نوعی اعمال حاکمیت قانونی بر مقررات و قراردادهای می باشد که جهت تسهیل روابط میان افراد پدید می آید. در شرایطی که نظام حقوقی مدونی وجود داشته باشد، طرفین درگیر می توانند با مراجعه به محاکم قانونی و حقوقی، خواستار احقاق حق خویش، و شناسایی مقررات، تحدید و یا ابطال قراردادهای اقدام نمایند. این امر نیز از حیث حقوقی باعث ایجاد اعتماد عمومی در سایه قانون و نظام حقوقی مدون می شود.

۱-۳-۲. واقع گرایی و پرهیز از سیاه نمایی

واقع‌گرایی در عرصه نقش کارگزاران به معنای در نظر گرفتن ملاحظات کنونی در جهان و شرایط جامعه اسلامی است. واقع‌گرایی در عرصه داخلی و خارجی از جمله الزامات مهم نقش کارگزاران در دستیابی به الگوی مطلوب حکمرانی است. در عرصه داخلی، کارگزاران و رهبران سیاسی می‌توانند با استفاده از کانال‌های ارتباطی سریع و آسان با شهروندان در تعامل باشند و از نیازها و انتقادات آنان برای اصلاح ساختارها بهره‌برند (احمدی و دیگران، ۱۴۰۰: ۳۷). در عرصه خارجی نیز بر مبنای ترسیم یک الگوی مناسب باید گفت که بخش مهمی از واقع‌گرایی ناظر بر درک محیط پیرامون و خارج از جامعه ملی و محلی و درک تحولات عمیق در کارکرد جوامع و دولتها است (سلطانی نژاد و گودرزی، ۱۳۹۶: ۷۹). بنابراین نقش کارگزاران از جهت محقق شدن الگوی مطلوب حکمرانی به دلیل جایگاه نمایندگی است که آنان از سوی مردم دارند. در صورتی که بتوانند چنین امر خطیری را به نحو شایسته انجام دهند، مشارکت و محبوبیت مردم با کارآمدی آنان پیوند خواهد یافت (رودگر، ۱۳۸۶: ۴۵). نتیجه چنین رویه واقع‌گرایانه‌ای در عرصه داخلی و خارجی، مصداق همان چیزی است که امام خمینی (ره) فرمودند: «کاری بکنید که دل مردم را به دست بیاورید. پایگاه پیدا کنید در بین مردم، وقتی پایگاه پیدا کردید، خدا از شما راضی است؛ ملت از شما راضی است؛ قدرت در دست شما باقی می‌ماند و مردم هم پشتیبان شمایند» (امام خمینی، ۱۳۷۸، ج ۷: ۵۱۲). بنابراین حکمرانی مطلوب زمانی می‌تواند از واقع‌گرایی بهره‌برد که مردم جامعه از فعالیت‌های کارگزاران رضایت کافی داشته و برای حفظ و حراست از نظام، تلاش خود را به کار بیندند.

اما واقع‌گرایی در عرصه مدیریت نظام اسلامی نباید به نحوی باشد که کارگزاران برای کسب قدرت، همواره به دنبال برجسته کردن ضعف دیگر مدیران باشند. بنابراین پرهیز از سیاه‌نمایی و کتمان حقیقت بخش مهمی از نقش کارگزاران در جامعه اسلامی است که می‌تواند حکمرانی مطلوب را برقرار سازد. زیرا کتمان حق، بحثی است که از گذشته باعث حق‌کشی‌های متعددی در جوامع انسانی شده و تبعات مرگبار آن تا امروز هم تداوم دارد (شهگلی، ۱۳۹۵: ۷۸). علاوه بر آثار نامطلوب کتمان حقیقت و غیرشفاف بودن که منجر به نقض حق‌الناس می‌شود، اعتماد سیاسی شهروندان نسبت به دولت و حکمرانان نیز از بین خواهد رفت. از این جهت وجود شرایط لازم برای فعالیت آزادانه مطبوعات و رسانه‌ها و از جمله شکل‌گیری نهادهای قضایی مستقل از مدیران و کارگزاران اجرایی به نوبه خود می‌تواند حدود و ثغور واقع‌گرایی و سیاه‌نمایی را نشان داده و موارد تخلف برانگیز و اتهامی را رصد نماید. ایده مطلوب در این زمینه رعایت حدود افراط و تفریط و حرکت در مسیر «اعتدال» و یا آنچه «میان‌روی» خوانده می‌شود، است.

۲-۲. تعامل کارگزاران با مردم

بخش دیگری از نقش کارگزاران در نظام اسلامی برای تحقق یک الگوی مطلوب، نحوه تعامل با مردم و انجام وظایفی است که به طور مستقیم با آحاد جامعه سروکار داشته و متعاقب آن نیز نظر و دیدگاه مردم در این زمینه منعکس می‌شود.

۲-۲-۱. ساده زیستی و پاک دستی

در فرازی دیگر از همین نامه، خطاب به مالک اشتر می‌فرماید: «از میان مردم، برترین فرد را برای قضاوت انتخاب کن... برای فرماندهی سپاه، کسی را برگزین که خیرخواهی و شکیبایی او بیشتر است... سپس در امور کارگزارانت بیندیش و پس از آزمایش، به کارشان بگمار... کارگزاران دولتی را از میان مردمی پاکیزه و با تقوی و... انتخاب کن... از نویسندگان و مشیان، کارها را به بهترین آنها واگذار» (سید رضی، ۱۳۶۷). بنابراین ساده زیستی و پاکدستی از ویژگی‌های کارگزاران نظام اسلامی است که بتوانند همسو با زندگی مردم، زندگی خود را نیز سامان ببخشند. ایده حمایت از افراد متدین و متعهد توسط امام خمینی (ره) نیز ناظر بر همین عنصر پاکدستی و معتقد به ارزشهای اسلامی بود که کارگزارانی انتخاب شوند تا بدون توجه به وابستگی به شرق یا غرب، در خدمت مردم باشند. به تعبیر ایشان: «از یک طرف، از دبستان‌ها تا دانشگاه‌ها کوشش شد که معلمان و دبیران و اساتید و رؤسای دانشگاه‌ها از بین غرب‌زدگان یا شرق‌زدگان و منحرفان از اسلام و سایر ادیان انتخاب و به کار گماشته شوند و متعهدان مؤمن در اقلیت قرار گیرند که که قشر مؤثر را در آتیه حکومت را به دست می‌گیرند، از کودکی تا نوجوانی و تا جوانی طوری تربیت کنند که از ادیان مطلقاً و اسلام به خصوص، و از وابستگان به ادیان خصوصاً روحانیون و مبلغان، متنفر باشند» (وصیت نامه الهی-سیاسی امام خمینی، ۱۳۶۸: ۱۲). بنابراین سازوکار اداره جامعه اسلامی باید به نحوی باشد که افراد با پیشینه باور به ارزشها و هویت اسلامی زمام امور را به دست گیرند و نسبت به درد و رنج مردم، احساس یگانگی داشته باشند.

اثر ساده زیستی و پاکدستی در زندگی مردم از جهت اعتماد به کارگزاران به نحوی است که اگر به واسطه عملکرد نامطلوب کارگزاران، در جامعه اسلامی، حجم رانت و فساد زیاد شد، سیستم اقتصادی و اجتماعی و به تبع آن اعتماد مردم به نظام دچار فروپاشی می‌شود. به عبارت دیگر رانت باعث می‌شود که ذهنهای خلاق جامعه به دنبال سرمایه‌گذاری‌های عادی و تولید نروند؛ در نتیجه، بی‌کاری زیاد می‌شود و سیستم توزیع درآمد نیز ناعادلانه می‌گردد. بدین معنا که برخی، درآمدهای هنگفتی که ناشی از کار نیست، به دست می‌آورند و این بی‌عدالتی و فساد، تمام سیستم‌ها را در سطح جامعه در هم می‌ریزد و افراد را ناراضی می‌سازد (عظیمی، ۱۳۸۷: ۶۷). این نارضایتی نیز به نوبه خود بی‌اعتمادی سیاسی و اجتماعی را در پی دارد و فاصله مردم را با یکدیگر و مخصوصاً مردم جامعه و نظام سیاسی بیشتر می‌کند. بنابراین

کوشش برای به قدرت رسیدن افراد شایسته، پاکدست و همسو با باورها و ارزش‌های مردم به قدری مهم است که نبود آن، خسروانی برای اعتماد مردم به نظام سیاسی ایجاد خواهد نمود.

۲-۲-۲. عدالت طلبی و ظلم ستیزی

نوع نگرش فرهنگ شیعه به امر حکومت، ویژگی‌هایی دارد از جمله اینکه مخالف ظلم و ظلم ستیزی است، اما در عین حال به دنبال حکومت مشروع با پایه‌های مردمی است که بیانگر جایگاه و نقش مردم در حکومت است (مسعودنیا و دیگران، ۱۳۹۳: ۳۳). بنابراین برقراری عدالت نقش مهمی در نگرش مردم به حکومت دارد و این موضوع از نظر اعتمادی که مردم به نظام اسلامی دارند، حائز اهمیت بسیاری است. از دیدگاه امام علی (ع) عدالت اجتماعی یک اصل همگرا و مشروع حکومتی است که همه ابعاد سیاسی، اقتصادی، اداری و سازمانی را در بردارد. امام علی (ع) در نهج البلاغه وجود حاکمان و حکمرانان عادل و متقی آن حضرت میفرماید: «رعیت اصلاح نمی‌شود، جز آن که زمامداران اصلاح گردند و زمامداران اصلاح نمی‌شوند، جز با درستکاری رعیت (نهج البلاغه، خطبه ۲۱۶: ۴۴۳) اصلاح زمامداران به مثابه روشی برای پیاده شدن اخلاق به نوبه خود زمینه‌ساز عدالت در جامعه می‌شود. ضمن اینکه اصلاح آنان از طریق نظارت بر اعمال و رفتار صاحب منصبان در جامعه امام علی (ع) به‌عنوان یک حاکم اسلامی، بر رفتار و عملکرد صاحب منصبان حکومتی، وجود داشته است و ایشان به طرق مختلف کارگزاران جامعه اسلامی را در رعایت عدالت ارشاد می‌کردند. آن حضرت در نامه‌ای به محمد ابن ابوبکر، فرماندار مصر می‌فرماید: «با مردم فروتن، نرمخو و مهربان باش، گشاده‌رو و خندان باش. در نگاه‌هایت و در نیم نگاه و خیره شدن به مردم، به تساوی رفتار کن تا بزرگان در ستم کاری تو طمع نکنند و ناتوانها در عدالت تو مایوس نگردند» (نهج البلاغه، نامه ۲۷: ۵۰۹). نقش مهم عدالت و محقق کردن آن در جامعه با یک عنصر دیگر یعنی ظلم ستیزی پیوند خورده است؛ یعنی اینکه اگر در جامعه اسلامی، حق و حقوق شهروندان به واسطه عملکرد نخبگان و کارگزاران نادیده گرفته شود، اعتماد مردم به نظام سیاسی دچار خدشه خواهد شد.

برقراری عدالت و جلوگیری از ظلم و ستم، به نوبه خود می‌تواند عامل مهمی برای شکل‌گیری جامعه مطلوب اسلامی باشد. به این دلیل که باعث رفع گسست‌های اجتماعی شده و نقش مهمی در مشروعیت بخشی به هنجارهای اجتماعی دارد (حسین زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۸). بنابراین اثر مطلوب عدالت‌ورزی و ظلم ستیزی در جامعه اسلامی، پیوند دادن توده‌های مردمی با ارزشهای نظام اسلامی است که در نهایت بتواند رضایت و اعتماد مردم را بدست آورده و از اجحاف، ظلم و ستم در حق بینوایان جلوگیری نماید.

۲-۲-۳. نقد پذیری و صداقت

نقدپذیری خصیصه اصلی نخبگان سیاسی در جامعه اسلامی است که مسیر را برای رسیدن به حکمرانی مطلوب فراهم می‌سازد. زیرا انتقاد منجر به طرح‌ها و روش‌های جایگزین می‌گردد و راه اساسی نیز ایجاد پیوند میان مردم و نخبگان سیاسی است (صفی‌خانی و همکاران؛ ۱۳۹۹: ۸۷). در صورتیکه نخبگان و کارگزاران نظام اسلامی بتوانند نقدپذیری، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری را سرلوحه کار خود قرار دهند، اثربخشی دولت در جامعه بیشتر شده و فساد سیاسی، مقررات اضافی، بی‌ثباتی و خشونت نیز کمتر می‌شود. بدین ترتیب حکمرانی برای نیل به پیشرفت و تکامل متعالی مناسب‌تر خواهد شد (ابطحی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۳). نتیجه در پیش گرفتن رویه نقدپذیری و صداقت، به دست آوردن رضایت مردم است که در نهایت منجر به اعتماد سیاسی می‌گردد. ضمن اینکه در صورت وجود فضای نقد و انتقاد، مشارکت شهروندان در انتخاب دولت، اطلاع پیدا کردن از تصمیمات تأثیرگذار، آمادگی مدیران و رهبران جامعه برای پاسخگویی بیشتر خواهد شد و به همان نسبت وضعیت بهتری از حکمرانی خود در کشور شکل خواهد گرفت (ابطحی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۹). بنابراین نقدپذیری و بسترسازی برای شکل‌گیری آن، به مرور باعث وادار شدن کارگزاران به در پیش گرفتن رویه مبتنی بر صداقت خواهد شد که نتیجه اصلی آن، جلب اعتماد مردم هم از حیث توان آنان برای نفوذ بر کارگزاران و هم رتق و فتق امور خواهد بود.

نتیجه دیگری که نقدپذیری و صداقت در پی دارد، از خود دانستن نظام سیاسی از سوی مردم و تمایل آنان به مشارکت و تعاون در امور جامعه است. از این رو، تهدیدات اجتماعی و سیاسی، از طریق تعاون و سازگاری اجتماعی برطرف می‌شود؛ و مشارکت به همراه تعامل عمومی است که تأمین‌کننده قدرت در سطح ملی خواهند بود» (جعفری و قریبی، ۱۳۹۵: ۸۶-۸۵). بدین ترتیب، پذیرش نقد و انتقاد از سوی کارگزاران نظام اسلامی در واقع حامی حکمرانی مطلوب است. بدین معنا که با بهبود شاخص‌های حکمرانی، امید به آینده و اعتماد متقابل میان حکومت و شهروندان به پایداری حکمرانی منجر شده و مقابله با چالش‌ها را نیز آسان‌تر نموده و یا از بروز آنان نیز جلوگیری می‌کند (آل‌غفور و محمدی، ۱۳۹۹: ۱۲۹). بنابراین از منظر نقش کارگزاران در ارائه الگوی مطلوب حکمرانی باید گفت که ایجاد مرزهای شفاف میان برابری و اخلاق، نقش مهمی در ترویج شاخص‌های مبتنی بر انقلاب اسلامی و شریعت فراهم می‌آورد (کلهری و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۱۱). دستاوردی که تنها با وجود نقد و تغییر در وضعیت اداره جامعه و به طور مشخص رفتار کارگزاران قابل تحقق است و بدون نقد و انتقاد و یا ایجاد مراکز تغییرناپذیر قدرت و ثروت، تنها به دامنه بی‌اعتمادی منجر شده و عنصر اعتماد نیز نقشی در ساختن جامعه مطلوب نخواهد داشت.

نتیجه گیری

تحقق یافتن نظام مطلوب در جامعه اسلامی از دو جهت قابل بررسی است؛ اول اینکه بتوان اعتماد در سطح نخبگان (اعتماد عمودی) را پدید آورد تا نخبگان و کارگزاران سیاسی بتوانند با کاربست مشورت و حاکم کردن شایسته سالاری در انتخاب مدیران جامعه، اصلح بودن را در اداره جامعه پیاده کنند. همچنین راهکار دیگری که در اینجا بررسی شد، تلاش برای اداره جامعه به شیوه هم افزایی توان مدیریتی، به کارگیری روش‌های وحدت آفرین و آنچه دور بودن از تفرقه و یا هدف دانستن قدرت تلقی می‌شود. واقع‌گرایی نیز اصل دیگری است که در حیطه وظایف و کارکرد مدیران و کارگزاران جامعه اسلامی است تا بتوانند با در نظر گرفتن ملاحظات داخلی، خارجی و حل مشکلات، اقدامات لازم را انجام دهند. این بدان معناست که نقش کارگزاران نظام اسلامی با در نظر داشتن آیات و روایات و یا تجربه چندساله در جمهوری اسلامی ایران نیازمند در نظر گرفتن بازخورد آن از سوی مردم است. در صورتی که هر یک از نقش‌های یاد شده از حد اعتدال خارج شوند و قدرت به هدفی برای کارگزاران نظام اسلامی تبدیل شود، محقق شدن الگوی مطلوب حکمرانی امکانپذیر نخواهد بود. سویه دیگر جامعه مطلوب از جهت اعتماد عمودی (تعامل مردم با کارگزاران نظام اسلامی) قابل بررسی است. این وجه از الگوی مطلوب حکمرانی با توجه به عملکرد کارگزاران از حیث ارائه خدمات عمومی با در نظر داشتن ویژگی‌های پاکدست بودن، ساده زیستی، عدالت و ظلم-ستیزی و یا نقد‌پذیری و اصلاح امور همراه است. در صورتی که ویژگی‌های یاد شده در عرصه اداره جامعه مورد توجه قرار نگیرد، اعتماد مردم به نخبگان و کارگزاران از بین خواهد رفت و مردم به عنوان پشتوانه اصلی نظام سیاسی، نقشی در دفع تهدیدات و خطرات نخواهند داشت و وجه ممیزه، اهداف و ابزارهای نظام اسلامی برای تبدیل شدن به یک الگو نیز زایل خواهد شد. بنابراین می‌بایست ضمن توجه به افزایش نقش مردم در نقش انتقاد از جامعه و نظارت بر عملکرد کارگزاران، کسب و ارتقای عمومی را در دستور کار قرار داد و این امر مستلزم گسترش نظارت عمومی از یکسو و نظارت قضایی مستقل و به نفع مردم و به دور از جبهه‌گیری سیاسی است.

استناد به این مقاله: شهبازی، علی حسین، زارعی، غفار، روان بد، امین. (۱۴۰۴). نقش کارگزاران نظام اسلامی در ارائه الگوی مطلوب حکمرانی بر مبنای اعتماد عمومی، فصلنامه علمی رهیافت/انقلاب اسلامی، ۱۹(۷۱)، ۳-۲۰

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مآخذ:

- عابدی اردکانی، محمد (۱۳۹۳)، توسعه نیافتگی سیاسی از منظر فرهنگ سیاسی نخبگان در ایران (۱۳۸۴-۱۳۶۸)، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال نهم، شماره چهارم، صص ۱۶۹-۱۳۳.
- عابدی دورچه، محسن (۱۳۹۹)، الگویابی حکمرانی مطلوب به منظور ارتقای اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران، رساله دکتری جغرافیای سیاسی.
- فضیحی، امان الله (۱۳۸۶)، دین و سرمایه اجتماعی، مجله معرفت، شماره ۱۲۳، صص ۲۳-۴۴.
- کلهری، احمد، محسنی، علی، الهی منش، محمدحسن (۱۴۰۱)، خوانش انتقادی از وضعیت حکمرانی در ایران و راهکارهایی برای حرکت به حکمرانی مطلوب، فصلنامه سیاست متعالیه، سال دهم، شماره ۳۶، صص ۲۱۴-۱۹۵.
- کیانی، پاکبوش (۱۳۹۱)، بررسی عوامل مؤثر بر کاهش فساد مالی در سازمان های دولتی، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، تهران: دانشکده مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی مرکزی.
- محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۸)، میزان الحکمه، قم: انتشارات دارالحدیث.
- مسعودنیا، حسین، علی حسینی، علی، محمدی فر، نجات (۱۳۹۳)، نقش فرهنگ سیاسی شیعه در میزان قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال هفدهم، شماره ۶۳، تابستان ۹۳.
- موسوی خمینی، روح الله (۱۳۷۸)، صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ره
- ناظمی اردکانی، محمد (۱۳۹۱)، حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی، فصلنامه راهبرد «یاس»، شماره ۳۱.
- نصر اصفهانی، مهدی، نصر اصفهانی، علی (۱۳۸۹)، شایسته سالاری در مدیریت جامعه با تأکید بر اندیشه های سیاسی امام علی (ع)، فصلنامه معرفت سیاسی، سال دوم، شماره دوم، صص ۱۶۰-۱۴۱.
- یاوری، اسدالله (۱۳۸۳)، حق برخورداری از دادرسی منصفانه و آتین دادرسی نوین، مجله حقوق اساسی، شماره ۲، تابستان ۸۳، صص ۲۵۶-۳۰.
- ابطی، سیدمصطفی، آرایش، حسن، سالاری سردری، فرضعلی (۱۳۹۷)، بررسی و تبیین حکمرانی شایسته در رویکرد حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبرد سیاسی، سال دوم، شماره پنجم، صص ۶۴-۲۷.
- احمدی، فیروزه، مشهدی، علی، عطریان، فرامرز (۱۴۰۰)، تحول در مفهوم حکمرانی؛ گذار از حکمرانی سنتی به حکمرانی مدرن الکترونیک، فصلنامه پژوهش های حقوقی میان رشته‌ای، دوره دوم، شماره دوم، صص ۴۷-۳۱.
- آل غفور، سیدمحمدتقی، محمدی، میثم (۱۳۹۹)، ظرفیت های حقوق ملت ایران در قانون اساسی و پیشگیری از چالش های سیاسی و اجتماعی ایران اسلامی، فصلنامه سیاست متعالیه، شماره ۲۹، صص ۱۴۶-۱۲۹.
- بردبار، غلامرضا، ضرابی زاده، شیماء، صالحی، طاهر (۱۳۹۴)، ارائه الگوی حکمرانی خدامدار، فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۳، شماره دوم، صص ۴۱-۹.
- جعفری، علی اکبر، قربی، محمد (۱۳۹۵)، مؤلفه های منابع سیاسی قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران در افق سند چشم انداز ۱۴۰۴، پژوهش های سیاست اسلامی، سال چهارم، شماره نهم، بهار و تابستان ۹۵.
- حسین زاده، محمدصالح، بیات، بهرام، نوابخش، مهرداد (۱۳۹۷)، تحلیل جامعه شناختی نقش و کارکرد اجتماعی نخبگان سیاسی (قدرت) در ارتقاء امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، سال هشتم، شماره ۳۱، صص ۱۴۳-۱۲۱.
- رودگر، محمدجواد (۱۳۸۶)، نقش اخلاق و معنویت در کارآمدی نظام سیاسی، فصلنامه حکومت اسلامی، شماره ۴۴.
- زارعی، بهادر، احمدی، سیدعباس، پیشگاهی فرد، زهرا، عابدی دورچه، محسن (۱۳۹۹)، بررسی رابطه الگوی حکمرانی متعالی و اقتدار ملی در جمهوری اسلامی ایران، مجله پژوهش های جغرافیای سیاسی، سال پنجم، شماره دوم، پیاپی ۱۸، صص ۲۴-۱.
- سلطانی نژاد، احمد، گودرزی، سهیل (۱۳۹۶)، فناوری اطلاعات و تحول در مفهوم حکمرانی خوب، فصلنامه سیاست، دوره ۴۷، شماره اول، صص ۹۷-۷۹.
- شهگلی، مراد (۱۳۹۶)، اخلاق سیاسی در نگاه ثقلین؛ نقش نخبگان دینی و سیاسی در ایجاد بصیرت دینی، فصلنامه اخلاق، شماره بیست و یکم، صص ۹۳-۵۵.
- صفی خانی، بهاره، شمس، احمد، درویشی، بابک (۱۳۹۹)، نقش نخبگان بر تعیین سرنوشت و مشارکت سیاسی با تأکید بر نظام جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه رهافت انقلاب اسلامی، سال ۱۴، شماره ۵۱، صص ۹۲-۶۷.
- طاهری، محسن، ارسطو، محمدجواد (۱۳۹۵)، بررسی تطبیقی مبانی اصل شفافیت از دیدگاه اسلام و نظریه حکمرانی خوب، مجله پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، شماره ۹، پائیز ۹۵، صص ۱-۲۴.